

भाग—ख

3. क्या सांप्रदायिकता धर्म के राजनीतिकरण की एक समस्या है ? समालोचनात्मक विश्लेषण करें।
4. मानव अधिकारों के मुद्दे से जातिवाद और अस्पृश्यता किस प्रकार संबंधित हैं ?

भाग—ग

5. चर्चा करें कि भारत में विवाह के साथ जाति और लिंग की गतिशीलता कैसे जुड़ी हुई है ?
6. समकालीन समय में भारतीय परिवार में हो रहे परिवर्तनों की चर्चा कीजिए।

भाग—घ

7. चर्चा कीजिए कि ग्रामीण विकास में पंचायती राज व्यवस्था ने किस प्रकार महत्वपूर्ण भूमिका निभाई है ?
8. उन प्रमुख मुद्दों की चर्चा कीजिए जिनके कारण भारत के विभिन्न भागों में जनजातीय आंदोलनों का उदय हुआ।

Exam. Code : 103203
Subject Code : 1125

B.A./B.Sc. 3rd Semester (Batch 2020-23)
SOCIOLOGY
(Society in India)

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—100
Note :— Attempt *five* questions in all, selecting at least *one* question from each section. The *fifth* question may be attempted from any section. All questions carry equal marks.

SECTION—A

1. Discuss how Indian Constitution enshrines the ideal of unity in diversity.
2. Can we say that caste and class are same in context of India ? How they are related ?

SECTION—B

3. Is communalism a problem of politicization of religion ? Critically analyze.
4. How casteism and untouchability are related with the issue of human rights ?

SECTION—C

5. Discuss how caste and gender dynamics are interlinked with marriages in India.
6. Discuss the changes that Indian family is undergoing in contemporary times.

SECTION—D

7. Discuss how Panchayati Raj system has played an important role in rural development.
8. Discuss the major issues that led to the emergence of tribal movements in various parts of India.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪੰਜਵਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

ਭਾਗ—ੳ

1. ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ?
2. ਕੀ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਾਤ ਅਤੇ ਵਰਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ? ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ?

ਭਾਗ—ਅ

3. ਕੀ ਫ਼ਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਆਸੀਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ? ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।
4. ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਜਾਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਦਾ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ?

ਭਾਗ—ੲ

5. ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਤ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ?
6. ਸਮਕਾਲੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—ਸ

7. ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ?
8. ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀ (Tribal) ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦਾ ਉਦੈ ਹੋਇਆ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਪ੍ਰत्येक भाग में से कम से कम एक प्रश्न का चयन करते हुए, कुल पाँच प्रश्न करें। पांचवा प्रश्न किसी भी भाग में से किया जा सकता है। सभी प्रश्नों के समान अंक हैं।

भाग—क

1. चर्चा करें कि विविधता में एकता के आदर्श को भारतीय संविधान कैसे स्थापित करता है ?
2. क्या हम कह सकते हैं कि भारत के संदर्भ में जाति और वर्ग समान हैं ? वे कैसे संबंधित हैं ?